

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1915 kl. 8 f. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående dels åtgärder till motverkande av förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket, dels ock ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Lindhagen *, af Ekenstam, Söderbergh, Trana, Stårner *, Alexanderson, greve Spens, Tisell *, Richard Jonson, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Schotte, Igel * och Svensson i Eskilstuna *.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 1, har herr *Thyrén* hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, på vad sätt åtgärder må kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

I samband med denna motion har lagutskottet till behandling förehåft en inom nämnda kammare av samme motionär väckt motion, nr 2, uti vilken sistnämnda motion hemställts, »att sådan ändring måtte vidtagas i strafflagen 10 kap. 14 § att samma straff, som där för närvarande stadgas för offentlig uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, måtte utsträckas att gälla jämväl offentlig uppmaning till osedlighet».

Såsom motionären i sin förstnämnda motion berört, hemställdes uti en vid januaririksdagen sistlidet år inom första kammaren väckt motion (nr 33), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt vidtaga kraftiga åtgärder i lagstiftningsväg eller annorledes för att motarbeta den tilltagande sedliga urartningen på olika områden.

Jämväl inom andra kammaren väcktes vid nämnda riksdag en motion med enahanda hemställan.

Till stöd för de i dessa motioner framställda yrkanden anfördes följande:

Motivering.

»Upprörande tilldragelser på det sedliga området hava under det senast gångna året timat i vårt land. Råheten har gått därhän, att människoliv hava fallit offer för de lössläppta lustarna. Och det mest beklagansvärda är, att man härvid icke vågar hängiva sig åt någon förhoppning, att det onda, som sålunda tagit sig utbrott, eljest är statt i avtagande. Tyvärr framträda fastmer på olika områden symtom på att det hotar att tillväxa.

Vår brottmålsstatistik företer i det hänseendet oroväckande siffror. Chefens för justitiedepartementet nyss avgivna ämbetsberättelse för 1912 visar sålunda en stark stegring i antalet sakfällda under den senaste tiden. Antalet för grövre brott sakfällda steg sålunda från 2,624 år 1911 till 2,842 år 1912 eller med icke mindre än 8.3 procent. (Hela antalet sakfällda ökades samtidigt från 93,013 till 100,335, d. v. s. med 7.9 procent.) Fallen av våldtäkt hava ensamt ökats från 15 till 26, och det lär icke vara anledning antaga, att sistnämnda antal under 1913 minskats.

Tyvärr är det icke heller här fråga om blott ett tillfälligt förhållande. En jämförande statistik för de sista decennierna över antalet sakfällda för våldtäkt och sedlighetsbrott visar nämligen för nedanstående femårsperioder följande beklagliga siffror:

Summa för åren	Våldtäkt	Grövre sedlighetsbrott	Ringare sedlighetsbrott
1866—70	30	80	337
1871—75	17	91	403
1876—80	21	83	686
1881—85	44	95	894
1886—90	38	137	754
1891—95	49	161	1,060
1896—1900	76	225	1,354
1901—05	77	225	1,253
1906—10	71	284	1,372

Stegringen är, såsom synes, i stort sett alltjämt fortgående, särskilt inom gruppen grövre sedlighetsbrott. Den är därjämte vida starkare än folkmängdstillväxten under samma period. I detta hänseende kan det vara skäl hänvisa till en av överdirektören och chefen för kungl. fängvårdsstyrelsen V. Almquist i *Svensk Tidskrift*, 1913, häftet 6, offentliggjord framställning. Där i meddelas, med siffror hämtade från andra femårsperioder än de ovan använda, att i straffanstalterna under nedan nämnda femårsperioder intagits följande antal personer, dömda till straffarbete eller fängelse för äktenskaps- och sedlighetsbrott:

År	Antal	Medeltal
1878—82	172	34
1883—87	184	37
1888—92	195	39
1893—97	280	56
1898—1902	313	63
1903—07	279	56
1908—12	345	69

»Under det att befolkningssiffran», heter det vidare i samma artikel, »stigit med 20.9 procent, har antalet av ifrågavarande brott stigit med 103 procent. Egendomligt är att se, hurusom dessa brott alltmera tilltagit från 1890-talets ingång, för att bli allra talrikast under sista femårsperioden. Stämmer icke detta tillsammans med tiderna för den kristendomsfientliga och ungsocialistiska propagandans överhandtagande?»

Även på andra områden än de egentliga sedlighetsbrottens företer vår statistik siffror, som tyda på betänkliga sjukdomar i samhällslivet. Sakförda för statsbrott, majestätsbrott och brott mot offentlig myndighet (straffl. 8—10 kap.) voro sålunda under följande femårsperioder.

Summor för åren	Samtliga ¹⁾	Därav sakfällda för grövre brott mot 10 kap.
1866—70	4,629	—
1871—75	6,629	—
1876—80	8,411	— ²⁾
1881—85	8,494	444
1886—90	11,181	603
1891—95	12,950	734
1896—1900	16,678	976
1901—05	19,488	1,593
1906—10	21,017	1,732

¹⁾ Talen äro något högre än de verkliga, beroende på dubbelräkningar.

²⁾ Uppdelning saknas för de tre första femårsperioderna.

Den stegrade motvilja att böja sig för samhällelig lag och ordning, som framträder i dessa siffror, är utan all fråga, även den, för samhällets sunda liv ett symptom av betänklig art.

Går man till sådana grundvalar för samhällets bestånd som äktenskap och familjeliv, företer som bekant åter vår statistik siffror, som tala ett oroväckande språk. Nedanstående tabell, utdragen ur »Sveriges officiella statistik i sammandrag 1913», är här belysande.

L a n d	Folk- ökning i % under senaste 10 år.	Antal invånare per kvkm. år 1910.	Ingångna	Levande	Dödfödda	Döda	Oäkta levande födda i % av samtliga levande födda åren 1906—1910.
			äktenskap	födda			
			Årligen 1906—1910 på 1.000 inv. av medelfolkmängden.				
Sverige	7.5	12	6.09	25.4	0.6	14.3	13.52
Norge	6.6	7	6.05	26.3	0.6	13.8	6.73
Danmark	12.5	71	7.45	28.2	0.7	13.7	11.00
Finland	15.0	8	6.57	31.0	0.8	17.4	7.02
Ryssland utom Finland	21.2	26	7.80	45.0	.	28.4	.
Tyskland	15.2	120	7.94	31.6	1.0	17.5	8.72
Schweiz	13.2	91	7.53	26.0	0.9	16.0	4.46
Nederländerna	14.8	174	7.34	29.6	1.2	14.3	2.14
Belgien	10.9	252	7.89	24.7	1.1	15.9	6.27
Storbritannien o. Irland	8.8	145	7.30	26.1	.	15.1	4.20
Frankrike	1.6	74	7.89	19.9	0.9	19.2	8.86
Portugal	7.0	63	6.13	31.4	.	20.5	11.32
Spanien	5.8	39	6.08	33.6	0.8	24.3	4.11
Italien	6.8	121	7.85	32.1	1.5	21.0	5.07
Österrike	9.3	95	7.59	33.5	0.9	22.2	12.67
Ungern	8.5	64	9.10	36.8	0.7	25.1	9.34
Rumänien	15.2	53	9.66	40.8	1.0	26.3	9.94
Bulgarien	15.6	45	9.33	42.1	0.3	23.9	0.46
Serbien	16.8	60	9.96	39.3	1.6	24.5	1.10

Det framgår av dessa tabeller, hurusom äktenskapsfrekvensen för perioden 1906—1910 var för Sverige per 1,000 invånare av medelfolkmängden i årligt medeltal endast 6.09, d. v. s. den *näst lägsta* siffran bland samtliga europeiska stater. Av en annan tabell i samma statistik framgår för övrigt, att denna siffra numera är i ytterligare sjunkande;

för åren 1906—1910 har den sålunda varit 1906: 6.13, 1907: 6.21, 1908: 6.12, 1909: 5.97, 1910: 6.03, men har 1911 sjunkit till 5.87. Antalet levande födda barn var för samma period 1906—1910 hos oss blott 25.04 per 1,000 invånare; lägre siffra hade under samma period av de europeiska staterna blott Frankrike och Belgien. Även denna siffra företer hos oss ett beklagligt nedgående; för nästföregående femårsperiod 1901—1905 var den sålunda 26.1, och har för år 1910 nedgått till 24.66 och för år 1911 ytterligare sjunkit till 23.82. Däremot företer Sverige en synnerligen hög siffra för barn födda utom äktenskapet i procent av samtliga barn; siffran var nämligen för perioden 1906—1910 icke mindre än 13.52, d. v. s. *den högsta i Europa*. Denna beklagansvärt höga siffra har också, i motsats till de föregående, varit stadd i stigande; för femårsperioden 1901—1905 utgjorde den nämligen 11.9, som visserligen redan var en synnerligen hög siffra, men, såsom synes, sedan dess betydligt stegrats.

Jämväl dessa företeelser: minskning i antalet äktenskap, minskning i födelsetal, men stegring i antalet baru födda utom äktenskapet, äro oroväckande tecken, då det gäller att bedöma grundvalarna för ett folks bestånd. Vid deras beaktande får ej heller förgätas, att de grövre brottslingarna alltid äro relativt mycket flere bland ogifta än bland gifta, och att barnens uppväxt utom äktenskapet på samma sätt menligt inverkar på deras motståndskraft mot de nedrivande makterna i livet.

På olika punkter tyda de anförda siffrorna alltså på ett folk, vars väg på detta område tenderar att gå icke framåt, utan mot undergång. Och saken är så mycket beklagansvärdare, som den måste ses mot bakgrunden av att på andra områden — folkupplysningens, nykterhetssträvandenas m. fl. — ett kraftigt utvecklingsarbete alltjämt gör sig gällande.

Spörjer man då om orsakerna till det onda, så äro de säkerligen många och komplicerade. Sociala förhållanden, såsom vissa sidor av industrialismen, trångboddheten inom städerna o. s. v., medverka utan tvivel. En mycket stor skuld bär emellertid den ande av njutningslystnad, som allt mer synes hava gripit olika lager av vårt folk, från högre klasser till lägre. Begär efter snabb och hastig vinst utan idogt arbete, stegrade krav på materiell vällevnad och lyx, bristande lust för sparsamhet, växande obenägenhet att, såsom i äktenskapet, åtaga sig stadigvarande förpliktelser mot andra och mot framtiden, minskad självtukt, men ökad trängtan att hängiva sig åt nöjeslivet för dagen m. m. äro lätt igenkända utslag av denna njutningslystnadens ande; och den

motvikt har minskats, som gudsfruktan, vördnad för livets sedliga makter och den nedärvda insikten om det trogna arbetet såsom den nödvändiga förutsättningen för egen och landets välgång fordom i högre grad verkade. I stället har en förkunnelse börjat framträda, som talar rakt motsatt språk. Överdirektör Almquist säger ock i nyss anförda artikel:

»De predikanter, som nu hava de unga massornas öra, tala icke om självövertvinnelsens dygd, icke om laglydnadens ära och arbetsamhetens heder. De ropa ut till de ungas skaror — till alla dessa, som så litet veta och så litet förstå — att dock de sitta inne med den sanna visdomen. Läror, på vilka den talande själv icke tror, inplanter han i okritiska sinnen: 'Följen era drifter! Samvetet är en produkt av de bättre lottades inpiskning. Vi skola skapa en stat, vars gud heter lusta, vars kung heter lättja, en stat, där bildning är skam, där renhet i hjärta och tal väcker allas löje!'»

Och vidare: »Vad kunna de förmå, som hava att tala sanningens stränga ord om plikt och självuppoffring, om törnekrans och lidande, vad förmå de mot dem, som smickra lidelserna och utlova sinnlighetens lustgårdar åt sina trogna? Lägg i den unge mannens eller kvinnans hand en ädel förkunnares bok och lägg på bordet en sinnesretande lättfärdig skrift, uselt skriven och smutsigt illustrerad. Tror någon, att ej denna bok och denna skrift i nästa stund bytt plats? Det rafflande, det retande vinner över det allvarliga. Men staten, som dock har till uppgift att stärka de återhållande krafterna hos sina medlemmar för att stävja missbruken av deras driftliv, staten ser lugnt på, hur landet översvämmas av dessa förgiftande skrifter i form av böcker och tidningar.»

De anförda orden peka på ett förhållande, som utau tvivel i väsentlig grad bidrager att öka det onda. Ingen omdömesgill kan bestrida, att krafter, som förföra, under de senare decennierna tilltagit i omfattning och hänsynslöshet. Dålig litteratur har aldrig saknats, men vad som förr var eustaka och av opinionen tämligen brännmärkta undantag har under senare år brett ut sig i växande mängd, pockande på anspråk att tolereras såsom skönlitteratur och systematiskt prisande de lössläppta lustarnas fria spel. De oanständiga vykorten börja åter söka sig fram. Teatrarna giva stycken, om vilka det kan sägas, att de äro »monstrum of moral insanity, stupiditet och okonstnärlig ynkedom», att de föra fram »det rena sexuella snusket», att »där lekes med otukt på scenen med samma sorglöshet, som barnungar handskas med dynamit» o. s. v. Och i tidningar och broschyrer eller genom muntliga föredrag av kringresande agitatorer göres alltjämt öppet propaganda för preventiva medel och s. k. »fri kärlek» m. m.

Onsider har dock även en reaktion mot den hotande sedliga förvidningen börjat göra sig gällande. Ett beaktansvärt tecken därpå gavs i huvudstaden genom det stora opinionsmötet i Östermalms kyrka den 17 sistlidne oktober, där följande resolution antogs:

»Män och kvinnor, samlade till ett opinionsmöte i Östermalms kyrka i Stockholm den 17 oktober 1913, uttala som sin övertygelse, att en oroväckande urartning på det sedliga området breder sig i vårt land.

Våldtäktsbrott, ofta övade av helt unga personer, följa tätt efter varandra.

En sedligt liv och sedligt tänkesätt oerhört nedbrytande propaganda bedrivs i ungdomskretsar genom den s. k. fria kärlekens lära, förkunnad från en mängd talarestolar och i en mängd litterära alster. Härigenom hotas hemmet, äktenskapet och nationens bestånd.

I danspalats och vid gemensamhetsbad antager nöjeslivet ofta skamlösa former.

En djupt fördärvad, sedeslös anda ger sig uttryck i vykort och fotografier, avsedda för spridning icke minst bland skolungdom.

Teatrar vädja i hänsynslöst affärsintresse till de sinnliga instinkterna.

Med konstens höga namn bemantlas låga och fula tendenser och strävanden till ungdomens förförande.

För att motverka dessa och andra skadliga inflytanden, som bidraga till urartning, måste kraftiga åtgärder vidtagas.

Enär det är en bjudande plikt att söka framarbete en god och sund folkanda, våga vi till de *lagstiftande myndigheterna* — vår regering och vår riksdag — rikta en allvarlig och vördsam hemställan att vidtaga verksamma åtgärder till hämmande av den öppna såväl som den i mörkret smygande propaganda, som hotar att förgifta det sedliga medvetandet bland vårt folk och särskilt dess ungdom.

Vi rikta vidare en kraftig vädjan till *ordningsmaktens handhavare* att med de medel, som gällande lagstiftning erbjuder, energiskt inskrida mot alla sådana handlingar av enskilda eller korporationer, som sära tukt och sedlighet och leda till ett förslappande av den moraliska ansvars känslan.

Stödet av en allmän folkmening är nödvändigt. Därför vädja vi dels till *tidningspressen* med varm anhållan om dess målmedvetna medverkan, dels till *alla välsinnade svenska män och kvinnor*, manande dem att i hem och skola, i det offentliga och enskilda livet omutligen bekämpa de dåliga tendenserna, vare sig de komma i form av skönlitteraturens eller den bildande konstens alster eller i framställningar på teatrar.

Må denna vår vädjan mötas av en mäktig och varm opinion, som förklarar sin bestämda vilja vara, att moralens och den kristna religionens grundvalar icke få nedbrytas i vårt land!»

Bakom mötets uttalande ställde sig sedermera även rikets ärkebiskop samt ett tjugutal föreningar med kristliga och folkuppfostrande syften över hela riket.

Det synes ock vara på hög tid, att verksamma åtgärder vidtagas av statsmakterna till hämmande av det onda, varom här är fråga. Den djupaste roten till detsamma — en till njutningslystnad och tuktlöshet

vänd sinnesriktning — kan visserligen ej omedelbart nås av lagstiftning eller lagskipning, men offentliga yttringar av det onda böra mer än hittills skett kunna tillbakahållas och förförelsens framfart stävjas.

Gällande lagstiftning har ej avsett att ställa myndigheterna vapenlösa mot nu berörda faror för ett sunt samhällsliv. Kap. 18 § 13 strafflagen stadgar som bekant: »Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer.» § 13 av ordningsstadgan för rikets städer föreskriver, efter att i paragrafens förra del bland annat hava berört skådespel m. m.: »Där sig visar, att tillställning, som här ovan omförmäles, åsyftar eller innebär något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller föranleder till svårare oordningar, äger polismyndigheten att dess förnyande förbjuda. I nu nämnda fall . . . må sammankomsten av polismyndigheten upplösas.» Och § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen förklarar som bekant såsom missbruk av tryckfriheten »framställning, som sårar tukt och sedlighet».

Om emellertid trots dessa bestämmelser det onda florerar och tillväxer, måste detta tydligen bero på, att lagstadgandena icke i sin formulering äro nog effektiva, eller att deras tillämpning icke sker med tillräckligt eftertryck. Om ettdera eller måhända bådadera är fallet, skall här icke avgöras; fast står i varje fall, att det nuvarande tillståndet kräver förbättring. Huru denna bäst skall genomföras, torde emellertid på åtskilliga punkter för närvarande närmast böra göras till föremål för utredning.

Beträffande två av de berörda specialområdena, där ett inskridande är av nöden, torde dock ett par detaljanmärkningar vara på sin plats.

I fråga om föredrag eller andra offentliga uppmaningar till osedlighet synas goda skäl förefinnas att låta dem drabbas av samma straff, som för närvarande stadgas för offentlig uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet.

Beträffande sedligheten kränkande skådespel har från olika håll teatercensur ifrågasatts. Det bör då erinras, att Sverige redan tidigare haft teatercensur. Den infördes på grund av framställning från 1834 — 35 års riksdag. Tidigare hade i huvudstaden rätt teatermonopol för de kungl. teatrarne, men samtidigt med att förslag framställdes om dettas upphävande, uttalade ständerna, att de ansågo »införandet av censur å de stycken, som uppföras å enskilda teatrar såväl i huvudstaden som i landsorterna vara både nyttigt och av behovet påkallat,

helst teatern kan betraktas såsom ett moraliskt bildningsmedel, samt det således är angeläget att förekomma sådana missbruk, varigenom detta ändamål kan motverkas». Även den föregående utskottsbehandlingen och debatterna visa, att kravet på censur framför allt påkallades av omsorg för sedlighetens helgd och bevarande. På grund av denna framställning utfärdades ock den 7 mars 1835 ett kungl. cirkulär, som föreskrev föregående granskning av skådespel, som skulle uppföras å teatrar i landsorten.

Jämväl vid nästföljande, 1840—41 års riksdag, var frågan om teaterverksamheten å bane. Statsmonopolet i huvudstaden hade nämligen ej ännu upphävts, och frågan härom framfördes sålunda å nyo av ständerna, vilka emellertid därvid åter uttalade, att det enligt deras övertygelse var »av högsta vikt att sådana skådespel ej må få uppföras, som endast giva näring åt lättsinnigheten och äro mot sedligheten stridande, eller som leda till ett motsatt ändamål mot det, för vilket rikets ständer anse teatern vara nyttig». Då, såsom det vidare hette, »staten synes äga en moralisk skyldighet och därav följande rättighet att använda det tvång, som omsorgen för sedlighet och allmän ordning kan påkalla», hemställde ständerna, att den för landsortens teatrar gällande föregående granskningen av skådespel måtte utsträckas även till enskilda teatrar i huvudstaden, för så vitt rättighet till sådanas anläggande bleve medgiven. Alltjämt var det sålunda i främsta rummet omsorgen om sedlighetens bevarande, som framdrev kravet på teatercensur.

Den sålunda införda censuren kvarstod till 1872, då den upphävdes med anledning av en skrivelse från 1869 års riksdag. Även förhandlingarna rörande densamma förtjäna i detta sammanhang beaktande. Av desamma och av riksdagens skrivelse framgår oförtydbart, att riksdagen ingalunda avsåg, att den dramatiska konsten skulle ställas utan kontroll. Skrivelsen framhöll, att om å ena sidan denna konst kunde utgöra ett kraftigt bildningsmedel, i hög grad ägnat att väcka och liva känslan för det sköna, sanna, ädla och fosterländska, så kunde den ock, utövad i falsk riktning, i icke mindre grad framkalla alldeles motsatta verkningar. »Att från myndigheternas sida skådespelarekonstens missbruk noggrant och allvarligt beivras, synes därför vara fullt ut lika nödvändigt, som det är att vaka däröver, att ej andra konstgrenar eller det fria ordet missbrukas till skada för allmän moral och samhällsordning.» Riksdagen ansåg emellertid en preventiv censur icke härvid vara det lämpliga medlet och hemställde alltså om dess upphävande. Men vad särskilt anginge sedlighetssårande teaterstycken, framhöll riksdagens skrivelse, att »18 kap. i gällande strafflag, vilket handlar om

sedlighetsbrott, innehåller i 13 § sådana straffbestämmelser, att de kunna lämpas på teaterföreståndare eller skådespelare, som genom scenisk framställning sårar tukt och sedlighet», och den betonade även, att det syntes ligga i sakens natur, att, därest under offentlig föreställning sedlighetsbrott förekomme, vederbörande polismyndighet ägde ögonblickligen inskrida. Under ärendets behandling i riksdagen hade i en av kamrarna en uttrycklig förfrågan framställts, om strafflagen innehölle ett tillräckligt korrektiv för de brott mot sedligheten, som på scenen kunde ifrågakomma, och denna förfrågan blev då av en framstående jurist och lagutskottsledamot besvarad med, att kap. 18 § 13 strafflagen »måste ovillkorligen hava sin tillämpning, då prestationer givas å allmänna teatrar, varigenom tukt och ärbarhet såras». Även den kungl. kungörelse av den 28 december 1872, genom vilken teatercensuren upphävdes, hänvisade till strafflagen och ordningsstadgan för rikets städer såsom innefattande bestämmelser, »tillämpliga i fråga om missbruk av dramatiska föreställningar». Teatercensurens avskaffande skedde sålunda under uttrycklig förutsättning, att annorledes tillräckliga och effektiva vapen vore givna mot sedlighetssårande föreställningar å teatrarne. Och riksdagen har aldrig släppt kravet, att staten har både rättighet och plikt att inskrida mot sådana. Redan 1869 års skrivelse antydde möjligheten av att ny lagstiftning kunde bliva behöfelig. Visar sig den ena vägen icke framkomlig, får med så mycket större kraft en annan följas.

Ty — och det är på alla de nu berörda områdena frågans kärnpunkt — staten får icke längre åsidosätta ett kraftigt ingripande mot den tilltagande sedliga urartningen. På det materiella området söker staten på olika punkter skydda sina medborgare mot skadliga företeelser; den tillåter ingen okontrollerad handel med gifter, straffar giftblandaren och inskrider preventivt i största möjliga utsträckning mot skadliga eller underhaltiga näringsämnen. Den vill även annorledes kraftigt arbeta på förbättrade hygieniska förhållanden i olika avseenden till stärkande av släktets fysiska livskraft. I möjligaste mån söker den att begränsa och hämma rusdryckernas faror. En religiös folkuppfostrans och en god folkundervisnings främjande har den ställt sina främsta kulturändamål, viss att endast därigenom nå de nödvändiga förutsättningarna för samhällets lyckliga utveckling. Och för att denna skall få fortgå ostörd av inkräkning utifrån, har den alltmera börjat ställa frågan om försvaret mot yttre fiender på den plats, som tillkommer densamma. Men den stat, som på sådant sätt på det ena området efter det andra alltmer söker främja olika förutsättningar för folkets lyckliga liv, kan utan självmotsägelse icke i det inre låta förförande krafter ohämmat utbreda sig, vilka hota själva grundvillkoren för dess bestånd.»

De sålunda väckta motionerna blevo till följd av riksdagens upplösning icke föremål för dess behandling.

Med hänvisning till samma motivering väcktes vid senare riksdagen sistlidet år inom båda kamrarna ånyo motioner uti förevarande ämnen.

I sitt utlåtande (nr 14) över senast berörda motioner anförde lagutskottet:

»Förevarande motioner beröra ett ämne, som under den senare tiden i allt högre grad tilldragit sig uppmärksamhet inom vida kretsar av vårt land. Med växande oro och bekymmer hava iakttagits åtskilliga tecken, som utvisa djupgående brister i vårt folks sedliga liv. Tid efter annan hava sinnena upprörts av våldsgärningar, vilka både genom en allt talrikare förekomst och genom den råhet och sinnesförvildning, som därvid trätt i dagen, måste ingiva de allvarligaste farhågor. Såväl kriminalstatistikens siffror som allmänt kända förhållanden utmärka med beklaglig tydlighet, att tillståndet i sedligt hänseende på många håll befinner sig i sjunkande. På samma gång framgår av den starka ökningen i antalet av de brott, som rikta sig emot staten själv eller dess organ, att känslan för samhällsmaktens auktoritet i betänklig grad slappats. Ett förhållande, som jämväl ur olika synpunkter kräver synnerlig uppmärksamhet, är att vårt land i befolkningsstatistiskt hänseende intager en ogynnsam och alltjämt försämrad ställning.

*Lagutskottet
senare riksdagen
år 1914.*

Men även andra företeelser än de, för vilka statistiken lämnar redovisning, häntyda på missförhållanden i berörda avseenden. Yttringar av råhet, övermod och självsvald vittna om dåliga inflytelser, som påverka olika kretsar av vårt folk, ej minst dess ungdom. På senaste tid hava, såsom motionärerna erinrat, framträtt vissa åskådningar och rörelser, vilka mer eller mindre medvetet undergräva de sedliga begreppen. Inför dylika företeelser, vilka i större eller mindre utsträckning beröra alla befolkningslager och icke kunna antagas vara av blott tillfällig eller övergående art, måste det framstå såsom en statsmakternas ovillkorliga plikt att, i den mån det genom deras åtgöranden kan ske, söka med allvar och kraft motverka de faror, varmed dessa samhällslyten hota vårt folk.

I anslutning till motionärernas framställning har utskottet därför för sin del funnit den viktiga och omfattande frågan om lämpliga åtgärder i sådant syfte nu böra av riksdagen underställas Kungl. Maj:ts beprövande.

På sätt motionärerna framhållit, äro orsakerna till ovan antydda miss-

förhållanden, såsom ock är fallet med varje mera betydelsefull samhällsföreteelse, många och djupt liggande. I stort sett torde de i själva verket sammanhånga med den moderna samhällsutvecklingen. Det är en även i andra länder prövad erfarenhet, att ett hastigt framåtskridande i materiell kultur, på samma gång det innebär förbättring av folkens allmänna levnadsvillkor, ej sällan medfört ökad brottslighet och nedgång i sedligt hänseende. Mångahanda olägenheter måste givetvis åtfölja stora befolkningslagars mer eller mindre plötsliga övergång till nya levnadsförhållanden. I all synnerhet bliva dessa olägenheter starkt framträdande i ett land, där den moderna industrialismens omdanande inverkan å de sociala förhållandena icke förmedlats under flera släktled utan inskränkts till några få decennier. Industrialismens verkningar sträcka sig numera även till vårt land och hava här som annorstädes infört åtskilliga faktorer, som starkt påverka kriminaliteten. Särskilt måste den upplösning av hemliv och familjeband, som vår tids industriella storproduktion ofta medför, öva ett ytterst ogynnsamt inflytande å det sedliga tillståndet. I nära sammanhang härmed står den vanart, som understundom iakttagits hos den uppväxande generationen. Frånsett de tyvärr talrika fall, då på grund av olyckliga förhållanden omvårdnaden av ungdomen kommer att bliva mer eller mindre fullständigt försummad, lärer det icke kunna bestridas, att i våra dagar uppfostran av barn och ungdom inom alla samhällsklasser i allt för många fall utmärkes av en efterlåtenhet och en brist på allvar, varav redan tidigt grunden kan läggas till självsvåld och trots. Otviveltaktigt kan här spåras ett sammanhang med vissa drag i den allmänna utvecklingen, vilka i många fall bliva bestämmande för den sedliga uppfattningen, sådana denna i allt vidare kretsar synes utbilda sig. Den strävan till verklig humanitet, som är en av nutidens vackraste sidor, övergår stundom i veklighet och slapphet. På den andliga kulturens område har, såsom motionärerna med åtskilliga belysande exempel påvisat, en dylik urartning i vissa avseenden framträtt i osunda och moraliskt förkastliga yttringar. Den i våra dagar överallt stegrade njutningslystnaden och de ofta alltför högt ställda anspråken på livet äro ock ägnade att försvaga den återhållande kraften emot en inbrytande andlig och fysisk degeneration.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att de missförhållanden, som beröras i de nu föreliggande motionerna, i mångt och mycket äro av den art, att de undandraga sig ett statsmakternas direkta ingripande. Överhuvud beror ställningen i detta avseende väsentligen av det allmänna tänkesättet och den upplysning, som kan påverka detsamma i riktning mot ett starkare hävdande av de religiösa och sedliga kraven.

Uppenbart är ock, att ett höjande av folkets sedliga styrka står i nära samband med sociala reformer av verkligt värde. Till detta mål leda sålunda åtgärder, som åsyfta att i allmänhet befordra förbättrade levnadsvillkor för samhällets ekonomiskt svagare klasser, eller som avse en fördjupad folkuppfostran samt främjande av folkhälsa, nykterhet och sparsamhet. Dock torde den verksamhet, som från statsmakternas sida kan utvecklas i sistnämnda riktning, icke för nu ifrågavarande ändamål vara tillfyllest. Jämväl andra utvägar måste sökas för att i möjligaste mån råda bot för vissa av de missförhållanden, det här gäller att bekämpa. Uppenbart är dock, att man därvid måste gå fram med synnerlig omsikt och varsamhet. Det torde därför böra ställas såsom uppgift för en blivande allsidig undersökning att klargöra, vilka åtgärder i nu förevarande syfte kunna anses falla inom de praktiska möjligheternas räckvidd.

I enlighet med sin sålunda uttalade uppfattning har utskottet icke ansett nödigt eller lämpligt att ingå i närmare prövning av de särskilda förslag, som innefattas i de föreliggande motionerna, eller att söka anvisa några mera bestämda riktlinjer för frågans vidare behandling. Dock anser sig utskottet böra såsom sin mening framhålla, att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt gällande lagstiftning i de punkter, där den visat sig brista i förmåga att kraftigt ingripa emot uppenbar sedelöshet i olika former. Även om lagstiftningens förmåga att härutinnan skapa ett bättre tillstånd icke får överskattas, synes det dock sannolikt, att skärpta eller utvidgade bestämmelser i vissa avseenden icke skola förfela sin verkan. Det synes ock vara i hög grad önskvärt, att hela den lagstiftning, som avser minderåriga förbrytare eller i övrigt vanartad och försummad ungdom, snarast möjligt överses och, där så kan ske, ytterligare utvecklas. Å denna liksom å andra åtgärder, vilka gå ut på brottslighetens förekommande, torde måhända uppmärksamheten böra i första hand inriktas.

Beträffande det i särskilda motioner framställda yrkandet om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen i syfte att offentlig uppmaning till osedlighet måtte i straffrättsligt hänseende behandlas lika med sådan uppmaning till brott framgår av utskottets förut här ovan uttalade uppfattning om nödvändigheten av en föregående allmän utredning att utskottet i sakens nuvarande läge icke ansett sig böra tillstyrka bifall till nämnda yrkande. Detsamma torde i allt fall bliva vederbörligen beaktat vid en allmän utredning av hithörande spörsmål.»

Med stöd av vad sålunda anförts, hemställde utskottet,
-1:o) att riksdagen, i anledning av de väckta motionerna, måtte i

skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och på vad sätt åtgärder måtte kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

2:o) att de i samband härmed framställda motionerna om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Denna utskottets hemställan godkändes av första kammaren, var-
emot andra kammaren avtog såväl utskottets hemställan som de i ämnet
väckta motionerna. I anseende till kamrarnas olika beslut hade alltså
frågan för nämnda riksdag förfallit.

Utskottet.

Vad lagutskottet i sitt ovanintagna yttrande anført, då ifrågavarande
ämne vid senaste riksdag var föremål för behandling, finner utskottet
allt fortfarande äga giltighet.

På grund härav får utskottet med hänvisning till samma yttrande
hemställa,

1:o) att riksdagen, i anledning av herr Thyréns
motion nr 1 i första kammaren, måtte i skrivelse till
Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga
under övervägande, huruvida och på vad sätt åtgärder
må kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga
missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet
i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de för-
slag, vartill utredningen kan föranleda; samt

2:o) att herr Thyréns motion nr 2 i första kam-
maren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1915.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Reservationer

av herrar *Lindhagen, Söderbergh, Stårner, Alexanderson, Persson* i Norrköping, *Schotte* och *Svensson* i Eskilstuna, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Härvid har herr *Schotte* anfört:

Till utskottets utlåtande vid 1914 års andra riksdag över då väckta motioner i samma syfte som de nu förevarande, fogade jag och några andra ledamöter av utskottet en reservation, däri vi, med särskild motivering, hemställde om en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t av annan formulering än utskottsmajoritetens. I denna reservation framhöllo vi särskilt, att de verksammaste vapnen till praktiskt bekämpande av sedliga förvillelser och till skapande av ett sunt och kraftigt släkte vore att hämta av djupgående sociala reformer, närmast en energisk och målmedveten kamp mot rusdryckerna samt åtgärder på bostadsfrågans, jordfrågans och yrkesskyddets område. Vi ställde oss också skeptiska mot nya lagbud över huvud till bekämpande av samhällsföreteelser av ifrågavarande slag, företeelser, vilkas orsaker så djupt sammanhånga med hela den moderna samhällsutvecklingen. Men vi ville å andra sidan icke bestrida, att i ett eller annat avseende, exempelvis i fråga om rättande och omhändertagande av minderåriga förbrytare samt sedligt vanvårdade och försummade barn, ytterligare lagstiftningsåtgärder tilläventyrs kunde ifrågasättas.

Vad som i fjorårets reservation anfördes vidhåller jag för min del fortfarande. Det synes mig varit att förvänta, att utskottet i år vid behandling av förevarande motioner skulle visat något intresse för att lägga frågan på en vidare bog, och därvid också ge ett kraftigare uttryck åt de huvudsynpunkter, som i den ovannämnda reservationen framförts. Så har emellertid ej skett, utan har utskottet allenast avtryckt sitt utlåtande från i fjor och förklarat sig fortfarande vidhålla detsamma till punkt och pricka. Det förefaller dock, som om utskottet borde haft anledning att något överväga, huruvida ståndpunkten från i fjor bort på detta sätt så strikt vidhållas, då motionären nu har en annan kläm i motionen (nr 1), än han hade i motsvarande motion vid 1914 års

andra riksdag (1915: »på vad sätt åtgärder må kunna vidtagas» etc.; 1914: »vidtaga kraftiga åtgärder i lagstiftningsväg eller annorledes för att» etc.).

Strafflagskärpningar på förevarande område visa sig också alltför lätt som palliativ allena och de innebära också vissa faror.

Om en del redan föreliggande förslag, såsom t. ex. reglementeringskommitténs, icke får vila i ro i vederbörande statsdepartement, utan föres fram till skyndsamt beslut, skulle säkert åtskilligt vinnas i det syfte, motionen nr 1 avser.

Vid nu antydda förhållanden och då andra kammaren i fjor avslög varje framställning till Kungl. Maj:t om åtgärder i förevarande ämne, har jag ansett lönlöst att nu framkomma med ett medlingsförslag av den art, som i fjor försöktes. Jag har därför, då jag lika litet nu som 1914 kunnat biträda utskottets förslag och motivering, förenat mig i yrkandet om avslag å motionerna.